

Memòria d'activitat 2022

1. Introducció

[El Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre](#) és un ens públic integrat pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el Consell comarcal de la Terra Alta, i l'Ajuntament de l'Aldea, l'Ajuntament d'Amposta, l'Ajuntament d'Ascó, l'Ajuntament de Batea, l'Ajuntament de Bot, l'Ajuntament de Campredó, l'Ajuntament de Caseres, l'Ajuntament de Corbera d'Ebre, l'Ajuntament de la Fatarella, l'Ajuntament de Flix, l'Ajuntament de Gandesa, l'Ajuntament de Pinell de Brai, l'Ajuntament de Vilalba dels Arcs i l'Ajuntament de Xerta.

L'any 2020, el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre va tenir un punt d'inflexió en la seva estructura, arran l'aprovació dels nous estatuts aprovats per l'Acord de Govern 66/2020, de 12 de maig. Aquesta modificació dels estatuts del consorci va actualitzar la relació d'entitats membres, i va descriure més detalladament les línies d'actuacions del Consorci; es va modificar l'estructura orgànica, de manera que s'establia un únic òrgan col·legiat de govern i un òrgan col·legiat d'assessorament científic i pedagògic. Alhora, es va crear la figura de la direcció del consorci, i es van adequar determinats preceptes a la regulació dels consorcis establerta per la Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic, com ara els relatius a la separació dels membres del Consorci, i la dissolució i liquidació del mateix.

Els nous estatuts van formalitzar la incorporació, per tant, de la figura del director o directora, que des d'agost 2021 i durant tot el 2022 va recaure al Sr. Joan Baptista Forcadell.

Alhora, es va aprovar la creació del Consell Assessor Científic i Pedagògic del COMEBE, un nou òrgan de consulta i assessorament que va ser constituït el dia 29 de gener de 2021 pel Consell d'administració del COMEBE.

El COMEBE gestiona cinc centres d'interpretació i una vintena d'espais històrics, amb l'objectiu de recuperar i difondre la Batalla de l'Ebre. Tot i

que, durant el febrer del 2021 i per tot el 2022, el Centre d'interpretació Soldats a les Trinxeres, de Vilalba dels Arcs, es va tancar per reformes.

2. Objectius

Fidel al seu propòsit fundacional i a la tasca realitzada durant els anys des de la seva creació, l'actualització dels estatuts detalla els objectius del consorci, que són els següents:

El COMEBE té per objecte la recuperació de la història i la memòria de la Batalla de l'Ebre, així com la posada en valor i la gestió dels vestigis i del patrimoni memorial que hi està vinculat.

La posada en valor del patrimoni memorial de la Batalla de l'Ebre té com a finalitat contribuir al coneixement, la difusió dels espais i fets històrics de la Guerra Civil, per tal de fomentar la sensibilització envers la cultura de la pau i els valors democràtics en la societat

El foment del patrimoni memorial vinculat a la Batalla de l'Ebre també té com a objectiu el desenvolupament del turisme de memòria i la contribució a la dinamització del territori.

La recuperació de la història i la memòria, així com la gestió patrimonial de la Batalla de l'Ebre, es duu a terme mitjançant la preservació, conservació, manteniment, recerca, documentació, planificació i la difusió dels espais de memòria vinculats a aquest esdeveniment bèl·lic.

El Consorci, per tal d'assolir aquests objectius, desenvolupa les línies d'actuació següents:

- a) La gestió i el manteniment dels actius patrimonials existents (centres d'interpretació, amb els objectes que conformen les col·leccions respectives; itineraris, senyalitzacions i museïtzacions a l'exterior d'espais històrics), i, si escau, la creació, entre els membres consorciats, de nous actius.
- b) L'elaboració d'un programa d'activitats (exposicions, col·loquis, seminaris, cicles de conferències, presentacions de llibres,

- documentals, organització d'actes commemoratius, etc) i d'una línia de recursos educatius adaptats als diversos cicles formatius i amb una acurada segmentació de públics.
- c) La promoció de la recerca, la descoberta, l'aprenentatge i l'interès pels fets de la Batalla de l'Ebre, a fi de reunir informació i generar coneixement en relació amb aquest esdeveniment històric i els seus efectes sobre el territori més immediat i les persones que el van patir.
 - d) L'establiment de línies de treball i de col·laboració amb la Xarxa d'Espais de Memòria del Memorial Democràtic, i amb altres ens públics o privats de Catalunya que tinguin per objecte o finalitat la recuperació de la memòria democràtica i del patrimoni memorial de la Guerra Civil.
 - e) La relació, la cooperació i l'establiment de vincles amb institucions i entitats de caràcter similar que treballin a l'entorn de la Guerra Civil, així com, a escala internacional, amb altres institucions i entitats especialitzades que tractin els conflictes civils, armats i la guerra en general, com a fenomen polític, social, cultural i a escala global.

3. Òrgans del COMEBE

3.1 El Consell d'Administració

El Consell d'Administració és l'òrgan superior de govern i administració del Consorci. Durant el 2022 el Consell s'ha reunit en tres ocasions.

- El dia 26 de maig, on es van aprovar els comptes anuals de l'exercici 2021 per tal que poguessin ser auditats. A més, es va informar del recompte definitiu de visitants del 2021, l'estat actual de visitants del primer semestre del 2022 i la planificació d'activitats realitzades i previstes durant el primer i segon semestre de l'any.
- El dia 29 de juny, on es a procedir a aprovar l'informe i els comptes anuals del 2021 auditats.

- El Consell d'Administració va fer una darrera reunió el dia 21 de desembre, on es van tractar alguns temes destacables com l'avantprojecte de pressupost per al 2023 així com les bases d'execució, els horaris i el calendari d'obertura dels centres d'interpretació per a l'exercici 2023 i l'aprovació de la RLT del COMEBE. Alhora, també es van exposar les activitats dutes a terme durant el segon semestre del 2022.

3.2 La direcció del Consorci

Joan Baptista Forcadell va passar a ser el director del COMEBE des de l'agost del 2021. Llicenciat en Economia, ha exercit la seva vida professional a les Terres de l'Ebre, en l'àmbit docent i és col·laborador de diferents mitjans de comunicació ebrenca.

3.3 Consell Assessor Científic i Pedagògic

El Consell Assessor Científic i Pedagògic, creat amb els nous estatuts del COMEBE, al 2021. El dia 6 de maig del 2022 es va reunir el Consell Assessor. Al Consell d'administració del dia 26 de maig del 2022 es va informar de dos canvis en els membres que en formen part. Actualment, el Consell Assessor Científic i Pedagògic està format per:

- Carme Magí: Professora de l'IES Ramon Berenguer IV d'Amposta
- Josep Munté: Graduat en Història per la Universitat Rovira i Virgili Historiador i investigador de les Brigades Internacionals i l'àmbit de l'Exèrcit Popular de la República

- Francesc Torres: Artista
- Teresa Morandi: Psiconalista especialista en Psicologia clínica
- Marc Macià: Doctor en Història Contemporània i professor a la UDL
- Anna Sospedra: Graduada en Història per la Universitat Rovira i Virgili. Historiadora i escriptora de les dones a la Guerra Civil Espanyola.
- David Alegre: Doctor en Història Comparada, Política i Social per la UAB

En la sessió del dia 6 de maig del 2022 el director va explicar els eixos de treball del Consorci, els actius principals amb els quals compta i informa de les actuacions educatives i d'altres, més importants en aquest exercici.

4. Activitats

Actes institucionals

Acte commemoratiu del 24 de juliol

El 24 de juliol es va celebrar la 34a edició de l'homenatge a víctimes i combatents de la batalla de l'Ebre presidida per la Consellera de Justícia, Lourdes Ciuró, l'alcaldeessa del Pinell de Brai, Eva Amposta i el director general de Memòria Democràtica, Antoni Font. L'acte, que tradicionalment es fa a la Cota 705 de la Serra de Pàndols, es va haver de traslladar al Casal Municipal la Pianola de Pinell de Brai, davant el risc d'incendi forestal que havia alertat l'Infocaf. L'acte va comptar amb l'assistència del supervivent de la Lleua del Biberó, el Sr. Salvador Farrés i un grup de joves

del camp de treball de Pinell de Brai, que s'estava desenvolupant a la població.

Acte d'homenatge al Memorial de les Camposines, commemoració del final de la Batalla de l'Ebre

El 20 de novembre es va celebrar l'homenatge institucional al Memorial de les Camposines, on es van afegir seixanta-dos nous noms de víctimes de la Batalla de l'Ebre al Memorial. La consellera de Justícia, Drets i Memòria, Gemma Ubasart, l'alcalde de la Fatarella, Francisco Blanch i Jaume Solà, representant dels familiars desapareguts, van realitzar els parlaments institucionals. Alhora, la cantautora tortosina Montse Castellà, hi va posar música. L'acte es va organitzar conjuntament pel COMEBE, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de la Fatarella.

Activitats educatives

En relació a les activitats educatives, durant l'estiu s'han dut a terme els Camps de treball del COMEBE, gestionats amb la Fundació Escolta Josep Carol i que tenen com a eix l'arqueologia. Els camps de treball del 2022 s'han dut a terme a Pinell de Brai, Fatarella i Ascó i hi van participar 24 joves a cadascun dels camps. L'activitat forma part del programa de camps de treball organitzat per la Direcció General de Joventut.

Alhora, l'any 2022 es va col·laborar amb l'Associació Aube amb un projecte de memòria històrica al voltant de la vida al riu "Les Veus del Riu:

recuperació de la memòria històrica vinculada al riu Ebre". Aquesta entitat ha impulsat la creació de la primera Escola de Riu de Catalunya, que aplega activitats d'educació ambiental, formació ambiental especialitzada i memòria històrica.

Finalment, també es van iniciar els tallers de Memòria als Instituts, amb projeccions del documental "La Llibreta del Dr. Gras" a dos centres educatius de Móra la Nova i Roquetes.

Activitats culturals

Dia internacional dels museus (14 de maig). Celebració d'un recital de poesia en relació amb el dia dels museus, amb el títol "Versos per la Pau- Pier Paolo Passolini i la cultura catalana", que es va realitzar al Centre d'Interpretació les Veus del Front de Pinell de Brai.

Festival Front. Conflicte i Pau: el dia 20 de setembre es va dur a terme, a l'Església del Poble Vell de Corbera d'Ebre, la inauguració del Festival Front, Conflicte i Pau, amb la projecció del documental "La Llibreta del Dr. Gras".

Club de lectura. Batalla de la Memòria. Llegir per recordar. El COMEBE, conjuntament amb la Central de Biblioteques de les Terres de l'Ebre i els serveis territorials de Cultura van organitzar el club de lectura Batalla de la Memòria. Aquest cicle del 2022 es va compondre de sessions a càrrec de l'escriptor Toni Orensanz, amb l'obra "Com vas perdre el braç, Balchowksy?" i Joan Portell amb l'obra "Fill de Rojo".

Grafitis a la Batalla de l'Ebre. Ebre, Art i Patrimoni. Un any més el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre (Comebe) ha participat en el cicle Ebre, Art & Patrimoni organitzat pel Museu de les Terres de l'Ebre. Una proposta artística que el 2022 va tenir com a eix principal una exposició de fotografies de grafitis trobats a diferents espais de la Batalla de l'Ebre, i que va anar itinerant per poblacions com Campredó, Corbera d'Ebre i Batea.

Alhora, es va organitzar i **participar diverses presentacions de llibres** com "Una lluna a la finestra", de l'escriptora Marta Tena Subirats, dins les

3es jornades dels Maquis a la Pobla de Benifassà, "Víctimes i Botxins" de David Tormo Benavent a la Pobla de Massaluca, i "Luchando por la libertad" de Jannette Higgins.

Finalment, conjuntament amb el Departament de Cultura, es van organitzar les **V Jornades d'arqueologia i patrimoni de la Guerra Civil**.

Àmbit turístic

Pel que fa a l'àmbit turístic, es va continuar amb la participació en la Taula de Turisme de la Terra Alta, del Consell Comarcal de la Terra Alta, així com amb promocions de màrqueting a la premsa escrita i radiofònica per fer difusió dels Centres d'interpretació i Espais Històrics gestionats pel consorci.

Alhora, es va participar en la Jornada de reflexió sobre el Turisme de Memòria organitzat per la Diputació de Tarragona.

Relacionat en l'àmbit turístic, durant el 2022 es van realitzar les actuacions de manteniment i neteja permanents als Espais Històrics de la Batalla de l'Ebre i es va licitar el projecte de la primera fase de les obres de consolidació del Poble Vell de Corbera d'Ebre. Alhora, es va realitzar una actuació d'urgència al Campament del XVè cos, per a la recuperació d'una cabana malmesa per un temporal meteorològic.

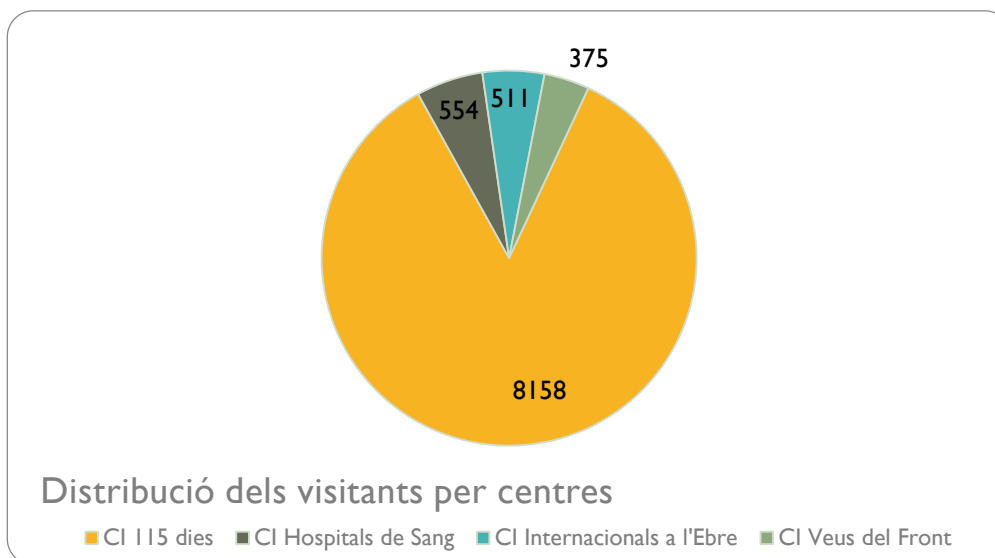
Activitats de recerca

La Companyia Botwin al Front de l'Ebre, que inclou una recerca documental i treballs de camp per localitzar els escenaris on va participar aquesta companyia. Treball de recerca executat per l'historiador Josep Munté, especialista en les Brigades Internacionals i membre de l'entitat memorialista No Jubilem la Memòria.

Remodelació del box sobre el paper de la dona a la Batalla de l'Ebre, a l'exposició permanent del Centre 115 dies de Corbera d'Ebre.

5. Dades de visitants

Pel que fa a les dades generals¹, l'exercici 2022 ha permès la recuperació del nombre de visitants habitual respecte els anys anteriors a la situació sanitària viscuda al 2020. Així, es registra un nombre total de visitants, a tots els centres d'interpretació, de 9.598 persones, fet que suposa un creixement respecte l'any 2021 d'un 35%, superant el nombre de visitants que hi va haver l'any 2019, previ a la pandèmia.

Com es pot observar, el CI 115 Dies continua essent el que aplega més visitants desde la seva creació, mantenint el 85% dels visitants. El centre Hospitals de Sang ha tingut el 6% de visites, Internacionals a l'Ebre el 5% i les Veus del Front, el 4%.

Pel que fa a l'estacionalitat dels visitants, durant la temporada d'hivern, de gener a març, hi ha hagut el nombre més baix de visites de l'any, amb un 14% del total. Cal destacar els mesos de març a juny com la temporada amb més afluència de visitants, a causa del gran nombre de visites de

¹ Les dades relatives al nombre de visitants es circumscriuen als centres d'interpretació, que són els únics actius que disposen de personal d'atenció al públic que pot dur a terme un registre continuat de les visites. Els diferents espais històrics, per les seves condicions, no permeten un registre continuat dels seus visitants.

grups de centres escolars durant aquests mesos lectius. Així, la primavera acapara el 40% de les visites als centres del COMEBE, seguit dels mesos de tardor amb el 30%. L'estiu, a causa de les altes temperatures, continua sent una temporada amb un nombre reduït de visitants, que suposen el 15% dels anuals.

Pel que fa a la tipologia de visites, l'any 2022 s'ha recuperat el nombre de visitants amb grup, arribant a xifres similars a les del 2018. Així, 5.604 persones (el 58%) han vingut amb visita grupal guiada, mentre que 3.994 ho han fet per lliure.

Aquestes dades mostren la tendència de recuperació de visitants que hi ha hagut durant el 2022, recuperant també les xifres de visites guiades per part del COMEBE, que han arribat a les 3.263 persones. D'aquestes visites grupals, el 68% són de grups escolars. Durant el 2022, del total de participants dels grups guiats pel COMEBE, el 81% són grups escolars.

Procedència dels visitants

En relació a l'origen dels visitants, el gran gruix continua sent de les comarques de Barcelona i Tarragona, arribant al 79%. Alhora, cal comentar l'augment de visitants estrangers respecte els dos darrers anys, ja que la xifra mostra una tendència a la recuperació de les xifres d'anys anteriors. Així, el nombre de visitants d'aquest 2022 s'ha doblat respecte l'any 2021.

Origen dels visitants	2022	%
Barcelona	5.132	53,47
Tarragona	2.583	26,91
Lleida	554	5,77
Girona	373	3,89
Resta de l'Estat	464	4,83
Altres països	492	5,13

Pel que fa als visitants de la resta de l'Estat, en aquest exercici els principals indrets de procedència acostumen a ser, com cada any, Madrid, País Basc, País Valencià i Aragó. Pel que fa als visitants estrangers, els visitants de procedència francesa van ser el grup més nombrós, amb 121 visitants, tot i que també cal destacar els visitants procedents d'Anglaterra (69) i dels Estats Units (55). Sobre la motivació de la visita, el gran gruix de visitants venen amb la finalitat de conèixer la Batalla de l'Ebre.

Motiu de la visita	2022	%
Conèixer la Batalla de l'Ebre	8.450	88,1
Conèixer la Terra Alta	834	8,7
Conèixer la Ribera d'Ebre	42	0,4
Conèixer les Terres de l'Ebre	270	2,8

Pel que fa a la font d'informació i recomanació de visita, els agents turístics continuen sent els actors que més influeixen en la difusió dels espais del COMEBE, amb un 58,2% de les respostes a la forma de conèixer els diferents actius visitables.

Font de la informació	%
Internet	21,9
Mitjans de comunicació	3,3
Recomanació d'amics o familiars	8,3
Recomanació d'agents turístics	58,2
Altres	8,3
Total	100,00

Pel que fa a les pernoctacions, la majoria de visitants s'allotgen a establiments turístics del territori, essent les principals poblacions d'allotjament: Horta de Sant Joan (286 persones), Rasquera (195), Corbera

d'Ebre (149), Bot (115) i Gandesa (107), fet que mostra una diversificació respecte anys anteriors, on es concentraven més a poblacions de la Terra Alta. No obstant, cal destacar també el nombre de visitants que no pernocten en establiments, sinó que viatgen en autocaravana o formats similars (202), que mostra una tendència creixent respecte anys anteriors.

Dades per Centres d'Interpretació

El Centre 115 Dies de Corbera ha recuperat i fins i tot augmentat el nombre de visitants, respecte a la situació prèvia a l'emergència sanitària del 2020, arribant als 8.158 visitants, un augment que suposa el 14,5% respecte l'any 2021.

Pel que fa als grups, també es va incrementar significativament el nombre, arribant a dades rècord de grups de guiatges. Així, el 115 va tenir un total de 137 visites de grups guiats. Aquest augment es deu, principalment, a l'augment significatiu de grups escolars i no escolars, respecte als anys anteriors. Pel que fa a la resta de centres d'interpretació, les dades mostren dues tendències entre ells. Per una banda, una davallada de visitants als centres Les Veus del Front i Internacionals a l'Ebre, respecte al 2021, d'un 7% en el primer cas i un 20% en el segon. Per contra, Hospitals de Sang va augmentar les visites en un 12% respecte l'any anterior. Pel que fa a les visites guiades, les Veus del Front va tenir 3 grups, Hospitals de sang 7 grup i Internacionals a l'Ebre 5.

Cal tenir en compte que el Centre d'interpretació Soldats a les Trinxeres, de Vilalba dels Arcs, va continuar tancat durant el 2022.

6. Comunicació

Web corporativa

Durant el 2022, el portal del COMEBE (batallaebre.org) s'ha mantingut obert i actualitzat amb les principals notícies i activitats. Notícies publicades:

- Ciuró presenta el projecte de rehabilitació del Poble Vell de Corbera d'Ebre (gener 2022)
- El COMEBE rehabilita l'entrada dels refugis de les Devees, malmeses pels temporals Glòria i Filomena (gener 2022)
- Grafits per explicar la història: "Murs amb records. Memòria del silenci" (novembre 2022)
- "Batalla de la memòria: llegir per recordar", en el marc de les jornades de lletres ebrenques (novembre de 2022)

Xarxes socials

El Twitter corporatiu del Comebe, creat el febrer de 2010, va recuperar la seva activitat, que s'havia vist paralitzada per la situació d'emergència sanitària. Pel que fa al nombre de seguidors, es va arribar a 3.516, un increment de 172 respecte l'any anterior.

Pel que fa al facebook, la seva activitat també es va veure incrementada respecte l'any anterior, arribant als 3.600 seguidors.

7. Annexos

Dades de visitants històric

		Inici	Total visitants	%
CI 115 dies	Corbera d'Ebre	ag-08	103.067	73,11
CI Hospitals de Sang	Batea	ag-08	7.161	5,08
CI Internacionals a l'Ebre	la Fatarella	març-10	9.171	6,51
CI Veus del Front	el Pinell de Brai	maig-05	16.007	11,35
CI Soldats a les Trinxeres	Vilalba dels Arcs	ag-08	5.575	3,95
TOTAL			140.981	100

